

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 13357
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Лева-Олександр Бондаренко, 1994 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2022 р. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича за спеціальністю 052 «Політологія» (магістр), Міністерство освіти та науки України, м. Чернівці, працює керівником відділу аналізу і розвитку міжнародного співробітництва в Приватному акціонерному товаристві «МХП», виконав акредитовану освітньо-наукову програму 38599 «Політологія».

Разова спеціалізована вчена рада PhD 13357, утворена наказом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці від 29 квітня 2026 р. № 171, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	Наталії Ротар, доктора політичних наук, професора, професора кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
--	---

Рецензентів	Євгенії Юрійчук, доктора політичних наук, доцента, професора кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; Любов Мельничук, кандидата політичних наук, доцента, доцента кафедри міжнародних відносин і соціальних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
-------------	---

Офіційних опонентів	Юрія Остапця, доктора політичних наук, професора, професора кафедри політології та державного управління Ужгородського національного університету; Ірини Кіянки, доктора політичних наук, професора, професор кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка.
---------------------	---

на засіданні 23 червня 2026 р. прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та політичні науки» Леву-Олександрову Бондаренку на підставі публічного захисту дисертації «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу» за спеціальністю 052 «Політологія».

Дисертацію виконано у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України, м Чернівці.

Науковий керівник – Віра Бурдяк, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що відповідає вимогам пунктам 6 та 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 6 наукових праць у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також 3 наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бондаренко Л.-О. Поглиблення кризи європейської ідентичності та взаємин всередині Європейського Союзу: ідеологічний аспект. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2023. Том 47. С. 177–184.
2. Бурдяк В., Бондаренко Л.-О. Використання аналітичних інструментів у емпіричному дослідженні. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. Том 12. С. 23-46.
3. Бондаренко Л.-О. Актуальні соціокультурні проблеми та настрої у країнах Європейського Союзу. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. Том 13. С. 210-227.
4. Бондаренко Л.-О. Новий нідерландський уряд: ультраправі амбіції проти європейських норм та законів. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2025. Том 16. С. 252-269.
5. Бондаренко Л.-О. Кризові явища та зміни ідеологічних орієнтирів у країнах ЄС під впливом діяльності націоналістичних партій, популістських настроїв та порушень демократичних принципів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 54. С. 138-145.
6. Бондаренко Л.-О. Євроінтеграція України: торгівля, виклики, аграрна політика ЄС. *Politicus*. 2025. №3. С. 149-154.

У дискусії взяли участь та висловили зауваження:

Голова ради Наталія Ротар, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Без зауважень.

Рецензент Євгенія Юрійчук, доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловлені такі зауваження:

Складне за масштабом і суттю, комплексного характеру дисертаційне дослідження Л.-О. Бондаренка базоване на значній кількості політичних теорій і концепцій, насамперед, на теоріях міжнародних відносин. Однак, на наш погляд, воно суттєво б виграло, якби здобувач, окреслюючи теоретико-

методологічну основу вивчення політичних загроз та ідеологічних викликів, вказав комплекс теорій політико-ідеологічної класифікації партій у Європі, що охоплюють їх походження, ідеологічні цінності, організаційну структуру та електоральну поведінку (Теорія партійної сім'ї, теорія розколу Ліпсета-Роккана, теорія всеохоплюючих партій О. Кірххаймера), теорія картельних партій Каца Р. та Меїра П.), концепція антисистемних/популістських партій та ін. Ці теорії допомагають класифікувати партії як на національному рівні, так і в межах Європейського Парламенту та вигідно продемонструвати трансформацію партійних систем ЄС особливо для підрозділу 3.2.1. та в контексті загальноєвропейських партій нового типу як учасників виборчих процесів у ЄС. Праці окремих авторів дисертантом використано в тексті роботи, проте не акцентовано на їх методологічному значенні. Так само, як не акцентовано на можливостях використаних у роботі експертних опитувань щодо ідеологічних позицій партій і дослідженні програмних документів партій у якості основних методів та інструментів класифікації (CHES, MARPOR). Здобувачем використана велика емпірична база європейськими мовами. Для кращого сприйняття тексту, на нашу думку, було би доречно уніфікувати представлення назв політичних партій в переліку скорочень (іноземною мовою та українською) та по тексту - українською.

У дисертаційному дослідженні доцільно було би ширше представити кількісні показники, що підтверджують окремі висновки автора, а також активніше використовувати найновіші дослідження 2023-2025 рр. для посилення актуальності аналізу.

У підрозділі 3.2.1. Виборчі процеси та політична поляризація здобувач зосередився на ролі міграційних процесів у розколі електорату за культурними, ціннісними та ідентифікаційними лініями та використанні міграційної риторики у виборчих кампаніях. На нашу думку, в подальших дослідженнях варто було би пов'язати процеси, висвітлені в попередніх підрозділах третього розділу (поява «поміркованого нацизму», етнокультурна мобілізація, ревізіонізм історичної пам'яті) з виборами, спираючись на аналіз програмних документів партій та доповнивши матеріали додатку Є (Типологія праворадикальних партій ЄС) демонстрацією виборів як плебісциту «ідентичностей».

Однак, висловлені вище зауваження мають винятково дискусійний характер, не зменшують наукової та практичної цінності дисертації для політичної науки.

Рецензент Любов Мельничук, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і соціальних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висловлені такі зауваження:

У дисертації не сформульовано дослідницьку гіпотезу, що обмежує можливість чітко визначити авторське бачення щодо проблематики дослідження та очікуваних результатів дослідження.

Перелік умовних скорочень містить значну кількість аббревіатур, які є добре відомими та широко використовуються в дослідженнях політологічного характеру, тому доцільність їх представлення є не достатньо валідною.

У Розділі 1 доцільно було б здійснити ґрунтовний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження, що сприяло б підвищенню його теоретичної глибини, логічної узгодженості та загальної наукової обґрунтованості роботи.

На наш погляд дискусійними виглядають деякі аспекти дослідження, які подані як виконані вперше, зокрема концептуалізовано вплив участі євроскептичних, націоналістичних та ультраправих сил у формуванні політичних інституцій ЄС (с. 22), адже дослідження даних питань проводилися українськими та зарубіжними науковцями, про що автор зазначає в підрозділі 1.3. Огляд джерельної база дослідження.

У структурі роботи поряд із розділами та підрозділами представлено 12 підпідрозділів, що певною мірою фрагментує дослідження та ускладнює його цілісне сприйняття, послаблюючи рівень систематизації викладеного матеріалу.

У роботі не забезпечено уніфікацію написання термінів та власних назв. Зокрема, в окремих випадках одні й ті самі поняття подаються іноземною мовою без перекладу, так і в українському перекладі або ж використовуються варваризми, що створює термінологічну неузгодженість (наприклад, «мейнстримну політику» (с. 148) та «стратегії mainstreaming the extreme» (с. 141); Brexit (с. 169) та «Брекзйт» (с. 170)). Водночас слід відзначити, що у низці випадків поєднання оригінальної назви з перекладом здійснено коректно та методологічно виправдано, зокрема: «декретах безпеки» (decreti sicurezza) (с. 161), «інституційний расизм» (institutional racism) (с. 163).

У назвах окремих підрозділів та підпідрозділів відсутнє чітке проблемне формулювання, а в окремих випадках вони мають надмірно публіцистичний характер, що знижує рівень наукової стилістики та аналітичної чіткості викладу, зокрема 3.1. Тенденції появи приви́ду «помірко́ваного нацизму» в країнах ЄС; 3.2. Чергові вибори до Європейського парламенту 2024 р. та політика подальшого розвитку Європейського Союзу; 3.3.1 Франція та Німеччина після Брекзйту: старе ядро з новим напруженням 3.3.2. Нові вектори впливу: зростання ролі держав другого ешелону.

У дисертаційній роботі подекуди зустрічаються орфографічні та пунктуаційні помилки, які вимагають редакторського доопрацювання.

Однак, зазначені зауваження мають рекомендаційний та уточнюючий характер. Вони жодним чином не зменшують наукової цінності дисертаційної роботи Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича, яка виконана на високому науковому рівні.

Офіційний опонент Юрій Остапеч, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Ужгородського національного університету. Висловлені такі зауваження:

По перше використання терміну «поміркований нацизм» щодо сучасних правопопулістських та консервативних партій ЄС може викликати методологічні та етичні заперечення, оскільки не завжди враховує принципові відмінності між історичним нацизмом та сучасними формами правого популізму. А також у даному контексті слід констатувати, що термін «нацизм» має виключно негативну конотацію, що буде зменшувати евристичний потенціал запропонованого автором терміну «поміркований нацизм».

По друге, у роботі значну увагу приділено аналізу діяльності, електорального впливу правопопулістських та націоналістичних політичних сил однак меншою мірою розглянуто вплив ліворадикальних та ліволіберальних політичних партій на процеси ідеологічної поляризації у Європейському Союзі. Особливо це актуально у контексті поширення впливовості політичної партії «Союз Сари Вагенкнехт» у Німеччині. Ця партія є прикладом нової політичної тенденції в Європі, що поєднує ліві соціально економічні погляди з консервативними позиціями щодо міграції, національної ідентичності та культурної політики. Подібні тенденції простежуються в Данії, Словаччині та частково в Румунії й Чехії.

По третє, окремі положення роботи, присвячені прогнозуванню подальшого розвитку ЄС, могли б бути більш деталізованими з точки зору конкретних сценаріїв трансформації наднаціональних інституцій та перспектив поглиблення європейської інтеграції. А також недостатньо в роботі розкрито сам механізм побудови таких прогнозів та система індикаторів, на яких вони базуються, що певною мірою знижує переконливість прогностичної частини дослідження.

По четверте цікавою і змістовною є авторська модель трансляції електоральної фрагментації в інституційну стійкість Європейського Союзу. Модель є авторською розробкою, яка включає 5 блоків, низку індикаторів тощо. Однак у дисертаційному дослідженні її апробація зроблена дещо поверхнево, а сама модель винесена в окремий додаток, хоча вона могла б бути повноцінним завершальним параграфом роботи.

По п'яте, потребує посилення практична складова дослідження. Практичні рекомендації в дисертаційному дослідженні мають переважно загальний характер і стосуються необхідності протидії дезінформації, посилення демократичних стандартів та удосконалення міграційної політики. Разом із тим доцільним було б запропонувати більш конкретні механізми реалізації цих рекомендацій на рівні інституцій Європейського Союзу та держав членів.

По шосте, заслуговує на увагу структура дисертаційної роботи, яка включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Зауважимо, що три розділи роботи поділені на 15 структурних одиниць. Така структура є свідченням продуманості та наукової логіки аналізу. В той же час деякі структурні одиниці є замалими і могли б бути об'єднані з іншими, що

зробило б структуру роботи загалом менш громіздкою. Наприклад, 3.2.1. Вибірчі процеси і поляризація.

Однак, висловлені зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи та мають переважно рекомендаційний і дискусійний характер.

Офіційний опонент Ірина Кіянка, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка. Висловлені такі зауваження:

По-перше, автор приділяє значну увагу внутрішнім процесам у Європейському Союзі, однак порівняльний аналіз із досвідом інших інтеграційних об'єднань міг би додатково посилити аргументацію щодо специфіки сучасних викликів для ЄС.

По-друге, окремі аспекти трансформації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу після початку повномасштабної війни Росії проти України могли б бути висвітлені більш детально.

По-третє, дослідження перспектив розвитку Європейського Союзу після виборів до Європейського парламенту 2024 р. заслуговує на ширше використання сценарного підходу, що дозволило б більш детально окреслити можливі траєкторії подальшої трансформації ЄС.

По-четверте, в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій окремої уваги заслуговує проблематика впливу штучного інтелекту, цифрових платформ та алгоритмізації політичної комунікації на функціонування демократичних інститутів у країнах Європейського Союзу.

Водночас зазначені зауваження мають рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

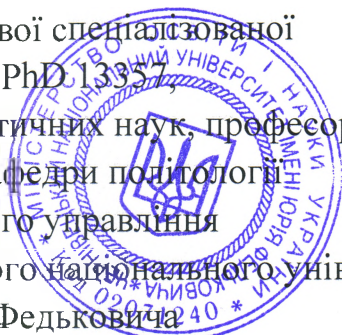
«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада PhD 13357 присуджує Леву-Олександрю Бондаренку ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Окрема думка членами разової ради не висловлювалася.

Голова разової спеціалізованої вченої ради PhD 13357,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
та державного управління
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Наталія РОТАР